

บทบาทของสัญลักษณ์ หน้ากาก กาย ฟอว์กส์ ในการเคลื่อนไหวทางการเมืองของไทย*

แพรวพรรณ ปานนุช**

อัศวิน เนตรโพธิ์แก้ว***

(วันรับบทความ : 15 กรกฎาคม 2561 /วันแก้ไขบทความ : 8 พฤศจิกายน 2561/วันตอบรับบทความ : 11 พฤศจิกายน 2561)

บทคัดย่อ

การศึกษา เรื่องบทบาทของสัญลักษณ์ หน้ากาก กาย ฟอว์กส์ ในการเคลื่อนไหวทางการเมืองของไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์บทบาทของสัญลักษณ์ หน้ากาก กาย ฟอว์กส์ ที่นำมาใช้ในการเคลื่อนไหวทางการเมืองของไทย การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก ด้วยวิธีการวิเคราะห์ตามแนวทางของสัญลักษณ์ทางการเมืองและแนวคิดขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมือง ผลการศึกษา พบว่า จากที่มาและคุณสมบัติของสัญลักษณ์ทำให้ หน้ากาก กาย ฟอว์กส์ มีจุดเด่นแตกต่างจากสัญลักษณ์ทางการเมืองในอดีต โดยสามารถใช้กับวิธีการเคลื่อนไหวในรูปแบบต่างๆ เช่น การสวมหน้ากากระหว่างการชุมนุม การใช้เป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มและบทบาทความเป็นสากลในการสื่อสารประเด็นความขัดแย้งทางการเมืองของไทย เป็นต้น

คำสำคัญ : บทบาทของสัญลักษณ์/ สัญลักษณ์ทางการเมือง/ หน้ากาก กาย ฟอว์กส์/
การเคลื่อนไหวทางการเมือง

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ในหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (นิเทศศาสตร์และนวัตกรรม)

** นักศึกษาระดับปริญญาเอก , คณะนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

*** รองศาสตราจารย์ ดร., คณะนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, อาจารย์ที่ปรึกษา

Roles of Guy Fawkes Mask in Thai Political Movements^{*}

Praewpan Parnnuch^{**}

Asawin Nedpogaeo^{***}

(Received Date : July 15, 2018, Revised Date : November 8, 2018, Accepted Date : November 11, 2018,)

Abstract

The purposes of this research study, the roles of the Guy Fawkes mask in the Thai political movements, are to study and analyze the roles. This research study is a qualitative study with the documentary analysis and in-depth interviews. The data were analyzed according to the concepts of symbolic politics and political movements. It was found that the background and characteristics of the mask made it different from the political symbols in the past since it could be used with various strategies; for example, by wearing the masks during the meetings, using the mask as the Identity of the group and utilizing it as an international communication tool indicating the Thai political conflict.

Keywords: Role of symbol/ Political symbol/ Guy Fawkes mask/ Political Movement

^{*} This article is a part of the Thesis in Doctor of Philosophy program (Communication Arts and Innovation)

^{**} Doctor of Philosophy Program (Communication Arts and Innovation) The Graduate School of Communication Arts and Management Innovation National Institute of Development Administration

^{***} Associate Professor Dr. , Arts and Management Innovation National Institute of Development Administration, Advisor

บทนำ

ในขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมือง มีองค์ประกอบหลายปัจจัยด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นประเด็นปัญหา การรวมกลุ่ม ยุทธวิธีการต่อสู้ รวมทั้งการสร้างสัญลักษณ์ซึ่งจะแตกต่างกันไปตามแนวทางของกลุ่ม แต่พบว่าในช่วงไม่กี่ปีมานี้ หน้ากาก กาย ฟอว์กส์ เป็นสัญลักษณ์สำคัญที่หลายประเทศทั่วโลกได้นำมาใช้ในการเคลื่อนไหวทางการเมืองรวมทั้งประเทศไทย

โดยหน้ากาก กาย ฟอว์กส์ มาจากประวัติศาสตร์ของประเทศอังกฤษ ในปี ค.ศ.1604 กลุ่มชาวคาทอลิกไม่พอใจ พระเจ้าเจมส์ที่ 1 และสมาชิกรัฐสภาที่เข้มแข็งน้ำใจและกีดกันวิธีแห่งคาทอลิก โรเบิร์ต เคทสปี กับพวกจึงได้จ้างทหารชื่อ กาย ฟอว์กส์ (Guy Fawkes) ให้วางระเบิดรัฐสภา แต่แผนการดังกล่าวถูกจับได้เสียก่อนในวันที่ 5 พฤศจิกายน กาย ฟอว์กส์ ถูกจำคุกและประหารชีวิตในเวลาต่อมา จากเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้ ในคืนวันที่ 5 พฤศจิกายน มีการจุดกองไฟฉลองที่พระเจ้าเจมส์ที่ 1 รอดจากแผนการลอบปลงพระชนม์ สำหรับหน้ากากกาย ฟอว์กส์ ที่ใส่ประทั่วกันอยู่นั้นเป็นลิขสิทธิ์ของบริษัท Time Warner มาจากการออกแบบของ เดวิด ลอยด์ ในหนังสือการ์ตูนเรื่อง V For Vendetta (ประมาณ ปี ค.ศ.1982-1985) และจากนั้นถูกนำมาสร้างเป็นภาพยนตร์ (ประมาณ ปี ค.ศ. 2005) เป็นเรื่องที่แต่งขึ้นใหม่ มีตัวแสดงที่ใส่หน้ากาก กาย ฟอว์กส์ นำขบวนการล้มรัฐบาลเผด็จการอังกฤษ จากนั้นในการประทุ้งได้มีการนำหน้ากาก กาย ฟอว์กส์ มาเป็นสัญลักษณ์ เริ่มในปี ค.ศ. 2006 การประทุ้งบริษัทหนังสือการ์ตูน DC Comics ในสหรัฐอเมริกา ค.ศ. 2008 การประทุ้งของกลุ่มเจาะข้อมูลทางคอมพิวเตอร์ Hacktivist ค.ศ. 2011 การประทุ้งของกลุ่ม Occupy Wall Street ค.ศ. 2012 นักศึกษาอินเดียที่เมืองมุมไบได้ใช้ในการประทุ้งรัฐบาล และในปี ค.ศ. 2013 ได้มีการใช้ในการประทุ้งที่สหรัฐอเมริกาหรับเอมิเรตส์และบาร์เรนจนทำให้รัฐบาลในประเทศดังกล่าวห้ามผลิตหรือนำเข้าหน้ากาก กาย ฟอว์กส์ (สมเกียรติ อ่อนวิมล, 2556, น.74)

สำหรับประเทศไทย หน้ากาก กาย ฟอว์กส์ หรือที่เรียกกันว่า หน้ากากขาว และหน้ากาก วี ถูกนำมาใช้ในหลายเหตุการณ์ด้วยกัน โดยในปี พ.ศ.2554 มีเรียกร้องให้รัฐบาลปิดเว็บไซต์ที่หมิ่นพระบรมเดชานุภาพและผู้ที่ไม่เห็นด้วยต่อการใช้กฎหมายหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ ในการยื่นหนังสือได้ปรากฏผู้สวม หน้ากาก กาย ฟอว์กส์ ร่วมกิจกรรม จากนั้น ปี พ.ศ.2556 กลุ่มผู้ชุมนุมได้พร้อมใจกันสวมหน้ากาก กาย ฟอว์กส์ ที่บริเวณ สถานีโทรทัศน์ช่อง 3 เพื่อคัดค้านการถอดละครเรื่องเหนือเมฆ ต่อมาในปีเดียวกัน วันที่ 25 พฤษภาคม ได้มีการรณรงค์ใช้รูปหน้ากาก กาย ฟอว์กส์ ในสื่อออนไลน์ เพื่อต่อต้านรัฐบาลและระบอบทักษิณ รวมทั้งนัดหมายชุมนุมที่ลานหน้าเซ็นทรัลเวิลด์ (ทีมข่าวการเมือง ประชาไท.2556) โดยมีการจัดตั้งแฟนเพจ V for Thailand เป็นศูนย์กลางในการติดต่อสื่อสารของกลุ่ม สำหรับการเคลื่อนไหวจะนัดหมายกันสวมหน้ากากกาย ฟอว์กส์ เพื่อแสดงออกในรูปแบบ แฟลช ม็อบ (Flash Mob) การชุมนุมเชิงสัญลักษณ์ในที่สาธารณะโดยไม่ยึดเยื้อ (วลัญช์ สุภากร, 2556)

การเคลื่อนไหวของกลุ่ม V for Thailand กลายเป็นกระแสที่ได้รับความสนใจจากทั้งประชาชนและสื่อต่างๆ ซึ่งจากการศึกษาของมีเดียมอนิเตอร์ พบว่า มีการใช้แฟนเพจ V for Thailand ในการติดต่อสื่อสาร แลกเปลี่ยนข้อมูลและนัดหมายการชุมนุมทางทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดโดยมีสมาชิกเป็นจำนวนมาก และเมื่อสืบค้นใน Google มีข้อมูลเกี่ยวกับผู้ชุมนุมหน้ากากขาวมากถึง 13,500,000 (เปิดผลศึกษากลุ่มหน้ากากขาวซึ่งสื่อไม่เข้าใจมิติใหม่การต่อสู้ภาคประชาชน.2556) หลังจากมีการเคลื่อนไหวอยู่ระยะหนึ่ง (ประมาณช่วงพฤษภาคม-มิถุนายน 2556) จากนั้นทางกลุ่ม V For Thailand ได้ประกาศพักการชุมนุมชั่วคราว เพื่อทบทวนปัญหาต่างๆ จากชุมนุมที่ผ่านมา หลังจากเกิดเหตุการณ์ที่กลุ่มหน้ากากขาวหรือ V for Thailand เดินเท้ามาถึงหอศิลป์ และเตรียมสลายตัว ได้มีรถเครื่องเสียงประกาศให้มวลชนเดินต่อไปถึงอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ (เบื้องลึกหนุมานอาสาชิงธงการนำหน้ากากขาว.2556) รวมทั้งในช่วงเวลาดังกล่าวเริ่มเกิดกรณีการคัดค้าน พรบ.นิรโทษกรรมและมีการใช้นกหวีดเป็นสัญลักษณ์ ทำให้กระแสของหน้ากาย ฟอว์กส์ ค่อยๆ ลดลงตามสถานการณ์ทางการเมือง

สำหรับการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่ม V for Thailand นั้น หน้ากาก กาย ฟอว์กส์ นับว่าเป็นสัญลักษณ์สำคัญที่เกิดขึ้นภายใต้สถานการณ์ความขัดแย้ง ซึ่งมีจุดเริ่มต้นจากประชาชนที่ไม่พอใจรัฐบาลรวมกลุ่มกันในสื่อสังคมออนไลน์ จากนั้นมีการนัดหมายชุมนุมในสถานที่ต่างๆ และมีการนำหน้ากาก กาย ฟอว์กส์ มาเป็นหนึ่งในวิธีการเคลื่อนไหว โดย Tilly, McAdam และ Tarrow ได้อธิบายถึงลักษณะดังกล่าวว่า ประชาชนที่เคลื่อนไหวในพื้นที่ทางการเมืองว่า เป็นการเมืองแบบโต้แย้ง (Contentious Politics) มียุทธวิธีการเคลื่อนไหว (repertoire) ต่างๆ เช่น การสวมเสื้อสี รณรงค์ การร้องเพลงหรือการแสดงสัญลักษณ์เพื่อขับเคลื่อนหรือสนับสนุนการเคลื่อนไหว (ศรีณูหมั่นทรัพย์, 2558, น.104-105) โดยกลุ่ม V For Thailand ได้ใช้หน้ากาก กาย ฟอว์กส์ ในสร้างความหมายหรือสร้างกรอบ (Framing) เพื่อใช้ในการเคลื่อนไหวของกลุ่ม เช่น การต่อต้านเผด็จการ หรือ การเคลื่อนไหวแบบสันติวิธี โดย Snow และ Benford (อ้างในสุนทร คุณชัยมั่ง, 2555, น.34) เห็นว่าการปฏิบัติการร่วมกลุ่มนั้น การสร้างความเชื่อและความหมายของการปฏิบัติการเริ่มต้นตั้งแต่กระตุ้นแรงจูงใจ การสร้างความชอบธรรมและการจัดระเบียบองค์กรเพื่อการเคลื่อนไหว จะเห็นได้ว่า หน้ากาก กาย ฟอว์กส์ กลายเป็นกระแสความสนใจของสังคมและขยายกลุ่มผู้ชุมนุมเพิ่มขึ้นจากกรุงเทพฯ ไปสู่จังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศ รวมทั้งมีกลุ่มทางการเมืองหลายกลุ่มร่วมกันใช้สัญลักษณ์ดังกล่าวในการเคลื่อนไหวโดยมีกลุ่มหลักคือ กลุ่ม V for Thailand

ปรากฏการณ์หน้ากาก กาย ฟอว์กส์ ยังได้สะท้อนให้เห็นมิติใหม่ๆ ของสัญลักษณ์ทางการเมือง ตั้งแต่ระดับมหภาค จากการที่หลายประเทศซึ่งมีความแตกต่างกัน ทั้งด้านสังคมและวัฒนธรรม ภาษา การเมืองการปกครอง พร้อมใจที่จะเลือกที่จะใช้สัญลักษณ์หน้ากาก กาย ฟอว์กส์ ในการชุมนุมประท้วง จนทำให้ หน้ากาก กาย ฟอว์กส์ กลายเป็น Popular culture (วัฒนธรรมประชานิยม) ในพื้นที่การเมือง ซึ่งส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นในวัฒนธรรมการกิน การแต่งกาย ภาพยนตร์หรือเพลง

สำหรับการเมืองไทยเองนั้น หากย้อนกลับไปถึงการเคลื่อนไหวครั้งสำคัญ เช่น เหตุการณ์ 14 ตุลา , พฤษภาทมิฬ หรือการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ สัญลักษณ์ต่างๆที่ผ่านมาจะเกิดขึ้นภายใต้บริบทและมีลักษณะเฉพาะของการเมืองไทยเอง

การเคลื่อนไหวของกลุ่ม V For Thailand มีลักษณะแตกต่างจากในอดีต ทั้งในด้านการเทคโนโลยีการสื่อสารที่ถูกพัฒนามากขึ้นและสัญลักษณ์หน้ากาก กาย ฟอว์กส์ มีที่ต้นกำเนิดมาจากประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมต่างประเทศ การนำเข้ามาใช้ในการเมืองไทยจึงเป็นความแปลกใหม่และสร้างกระแสความสนใจให้กับสังคม รวมทั้งเป็นการบ่งบอกถึงการเคลื่อนไหวผ่านสัญลักษณ์ในยุคใหม่ของการเมืองไทยแบบพลวัตร ผู้วิจัยได้เห็นความสำคัญจากปรากฏการณ์ดังกล่าว จึงสนใจศึกษาบทบาทของ หน้ากาก กาย ฟอว์กส์ ในการเคลื่อนไหวทางการเมืองของไทย เพื่อค้นหามโนทัศน์ของสัญลักษณ์ในพื้นที่การเมือง เนื่องจากเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นแสดงให้เห็นว่าการเคลื่อนไหวทางการเมืองถูกผสมผสานด้วยหลายปัจจัยมิใช่เรื่องความขัดแย้งระหว่างกลุ่มทางการเมืองเท่านั้น สัญลักษณ์จะมีบทบาทอย่างไรบ้างในการเคลื่อนไหว มีความแตกต่างอย่างไรกับการเคลื่อนไหวในอดีต ซึ่งบทบาทต่างๆที่ค้นพบจากการศึกษานี้จะขยายมุมมองเกี่ยวกับบทบาทของสัญลักษณ์ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ลักษณะของการเคลื่อนไหวรูปแบบใหม่ๆได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาและวิเคราะห์บทบาทของสัญลักษณ์หน้ากาก กาย ฟอว์กส์ ที่นำมาใช้ในการเคลื่อนไหวทางการเมืองของไทยในปี 2556

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาข้อมูลย้อนหลังตั้งแต่ปี พ.ศ.2556 – 2558 จากแหล่งข้อมูลต่างๆ เช่น ทางเว็บไซต์, บทความงานวิจัย, หนังสือ, ข่าวสารบุคคล และการเผยแพร่ผ่านสื่อต่างๆรวมทั้งการสัมภาษณ์บุคคลในปี พ.ศ.2559-2560 เนื่องจากกลุ่มผู้ชุมนุมได้มีการสลายตัวไปตามสถานการณ์ทางการเมือง จึงไม่สามารถศึกษาในสถานการณ์จริงได้ โดยเป็นการศึกษาด้านเนื้อหาเกี่ยวกับบทบาทของสัญลักษณ์หน้ากาก กาย ฟอว์กส์ ที่ถูกนำมาใช้ในการเคลื่อนไหวทางการเมืองของไทย

วิธีการวิจัย

สำหรับการศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วยแหล่งข้อมูล ดังนี้

- 1) ประเภเอกสาร ด้วยการวิเคราะห์เอกสารได้แก่ หนังสือ หนังสือพิมพ์ออนไลน์ สำนักข่าวออนไลน์ นิตยสารข่าว สื่อสังคมออนไลน์ของกลุ่มและบุคคลที่เกี่ยวข้อง

2) ประเภทบุคคล ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) มีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ผู้ที่เกี่ยวข้องหรือผู้ที่เคยร่วมชุมนุมเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ใช้หน้ากาก กาย ฟอว์กส์ เป็นสัญลักษณ์ เช่น กลุ่มหน้ากากขาวหรือกลุ่ม V For Thailand รวมทั้งกลุ่มอื่นๆที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับกลุ่มดังกล่าว จำนวน 12 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

2.1) กลุ่มส่วนกลาง คือ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับแนวทางการเคลื่อนไหว หรือ เป็นผู้มีความเสี่ยงที่มีความเชื่อมโยงกับกลุ่มโดยใช้หน้ากาก กาย ฟอว์กส์ เป็นสัญลักษณ์ในการเคลื่อนไหว เช่น นักวิชาการ นักการเมือง และแกนนำหลัก จำนวน 4 คน

2.2) กลุ่มทั่วไป คือ ผู้ร่วมชุมนุมหรือแกนนำในพื้นที่ต่างๆ จำนวน 8 คน

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1.แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของสัญญาณในการเมืองเชิงสัญลักษณ์ สำหรับแนวทางสัญวิทยา Saussure ได้แบ่งสัญญาณออกเป็นสองส่วนคือ ตัวหมาย (signifier) แทนเสียง-ภาพหรือเป็นตัวทำให้เกิดความหมาย และสิ่งที่ถูกหมาย (signified) แทนความคิด ซึ่งทั้งสองส่วนนี้เกิดขึ้นพร้อมๆกันและคล้ายกับเหรียญสองด้าน (ธีระยุทธ บุญมี, 2551, น.64-65) ส่วน Peirce ได้ให้คำนิยามว่า สัญญาณ คือ สิ่งที่มีความหมายมากกว่าตัวของมันเองและมีแนวคิดเกี่ยวกับระยะห่างระหว่าง signifier และ signified โดยแบ่งได้เป็น 3 ประเภทคือ icon, index และ symbol (กาญจนา แก้วเทพ, 2552, น.78-80)

การศึกษาครั้งนี้เลือกศึกษาสัญญาณในบริบททางการเมือง สำหรับหน้ากาก กาย ฟอว์กส์ เป็นสัญญาณประเภทวัตถุ เนื่องจากข้อจำกัดที่พบว่ายังไม่มีแนวคิดหรือทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทของสัญลักษณ์ประเภทวัตถุทางการเมืองโดยตรง ทั้งนี้เพื่อให้ทราบถึงบทบาทของหน้ากาก กาย ฟอว์กส์ แท้จริงและเป็นการขยายกรอบการศึกษาที่ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ๆ ผู้วิจัยจึงได้ ทำการรวบรวมข้อมูลจากแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง นักวิชาการและงานวิจัยต่างๆ ตามกรอบของ 1) สัญวิทยา 2) การสื่อสาร 3) สื่อวัตถุ/สิ่งของ 4) สัญญาณทางการเมือง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์บทบาทของหน้ากาก กาย ฟอว์กส์ ได้ดังนี้

แนวคิดของ Baudrillard เกี่ยวกับระดับความสัมพันธ์ระหว่างคนกับวัตถุมี 4 ระดับด้วยกัน คือ (กาญจนา แก้วเทพและสมสุข หินวิมาน, 2551, น. 463-464)

1) ตรรกะมูลค่าการใช้สอย คือ ประโยชน์การใช้สอยหรือการนำวัตถุมาเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ (instrument)

2) ตรรกะมูลค่าการแลกเปลี่ยน คือ ที่มนุษย์แปลงวัตถุเป็นสินค้าและนำเงินมาซื้อหรือเป็นตัวกลางที่เชื่อมระหว่างมนุษย์กับมนุษย์

3) ตรรกะมูลค่าการแลกเปลี่ยนเชิงสัญลักษณ์ วัตถุกลายเป็นสัญลักษณ์ที่มีความหมายบางอย่าง เช่น การให้ของขวัญหรือของที่ระลึก

4) ตรรกะมูลค่าเชิงสัญลักษณ์ เป็นการนำเอาวัตถุสิ่งของหรือสัญลักษณ์หนึ่งไปเปรียบเทียบกับอีกสิ่งหนึ่ง เพื่อสร้างความแตกต่าง เช่น เสื้อผ้าข้างถนน กับ เสื้อผ้าในห้าง เป็นต้น

นอกจากบทบาทดังกล่าวข้างต้นแล้ว กาญจนา แก้วเทพ (2554:น. 247-340) ได้นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับวัตถุ/สิ่งของ โดยสามารถสรุปและยกตัวอย่างบทบาทวัตถุสิ่งของ เช่น

1) วัตถุสิ่งของกับหน้าที่เชิงสุนทรีย์ะเป็นการทำหน้าที่ด้านจิตใจหรือการประเทืองอารมณ์ให้รู้สึกดีกับความความงาม เช่น วัสดุ ขนาด รูปร่าง สี การออกแบบ

2) ความเป็นอัตลักษณ์ วัตถุเป็นรูปธรรมที่สามารถบ่งบอกถึงอัตลักษณ์ที่เป็นนามธรรมได้ เช่น วัตถุสิ่งของที่ใช้ เครื่องแต่งกาย ยานพาหนะหรือชุดประจำชาติที่สร้างความรู้สึกภูมิใจ เป็นต้น

3) การเก็บรักษาวัตถุ/สิ่งของ ในลักษณะของการสะสมของที่ระลึก

4) การเป็นสัญลักษณ์โดย Durkheim เห็นว่า วัตถุ/สิ่งของ ที่ผ่านรูปแบบพิธีกรรม จะมีสถานภาพเชิงสัญลักษณ์สูงกว่าวัตถุทั่วไป เช่น ชุดครุยรับปริญญา เป็นต้น

5) การถ่ายทอดเรื่องราว วัตถุ/สิ่งของ สามารถบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับประสบการณ์หรือเหตุการณ์ต่างๆทั้งระดับบุคคลและระดับสังคมวัฒนธรรม

มานิตย์ นวลลออ (2540, น.21-22) ได้แบ่งหน้าที่ของสัญลักษณ์ทางการเมืองไว้ดังนี้

1) การเป็นตัวแทนหรือให้ความหมายของสิ่งหนึ่งสิ่งใด ซึ่งถือว่าเป็นคุณค่าหลักของระบบการเมืองโดยคนทั่วไปเข้าใจความหมายนั้นร่วมกันและตรงกัน

2) การถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึก ความคิด ความเชื่อ ทศนคติ การรับรู้และประสบการณ์

3) การสร้างอารมณ์ ความรู้สึก ความคิด ความเชื่อ ทศนคติ การรับรู้และประสบการณ์ ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางการเมือง

4) ปลุกเร้าและโน้มน้าว อารมณ์และความรู้สึกของสมาชิกในระบบการเมืองให้เกิดความประทับใจอันนำไปสู่การกระทำร่วมกันอย่างมีเอกภาพในทิศทางที่ต้องการ

นอกจากนี้สัญลักษณ์ยังมีบทบาททางการเมืองในลักษณะต่างๆเช่น

1) สื่อกลางของกระบวนการคิดอยู่ภายในใจ เช่น การวางเพลิงเผา Central Word เป็นการส่งสารถึงความโกรธแค้นต่อท่าทีทางการเมืองของคนชั้นกลางในกรุงเทพ (ชาติรี ประกิตนันทการ, 2558, น. 227-228)

2) การสะท้อนเหตุการณ์หรือสถานการณ์ เช่น ลวดลายบนธนบัตรที่ถูกออกแบบโดยชุดความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และอุดมการณ์ที่ครอบงำสังคมในขณะนั้น (ชาติรี ประกิตนันทการ, 2558, น.130-131)

3) การระลึกถึงเหตุการณ์ เช่น ในสมัย จอมพล ป.พิบูลสงคราม มีการสร้างเหรียญที่ระลึกเพื่อเป็นการเตือนใจถึงการเปลี่ยนแปลงสู่ระบบใหม่ (มานิตย์ นวลลออ, 2540, น 68-69)

4) กระบวนการทำให้ล้มทางการเมือง เป็นการกระทำเชิงสัญลักษณ์ผ่านวัตถุ/สิ่งของ เช่น ครั้งหนึ่งรัฐบาลไทยในอดีตต่อต้านคอมมิวนิสต์ในเชิงสัญลักษณ์โดยการทำลายธงแดงของคอมมิวนิสต์ (ชนิดา พรหมพยัคฆ์, 2543, น.153)

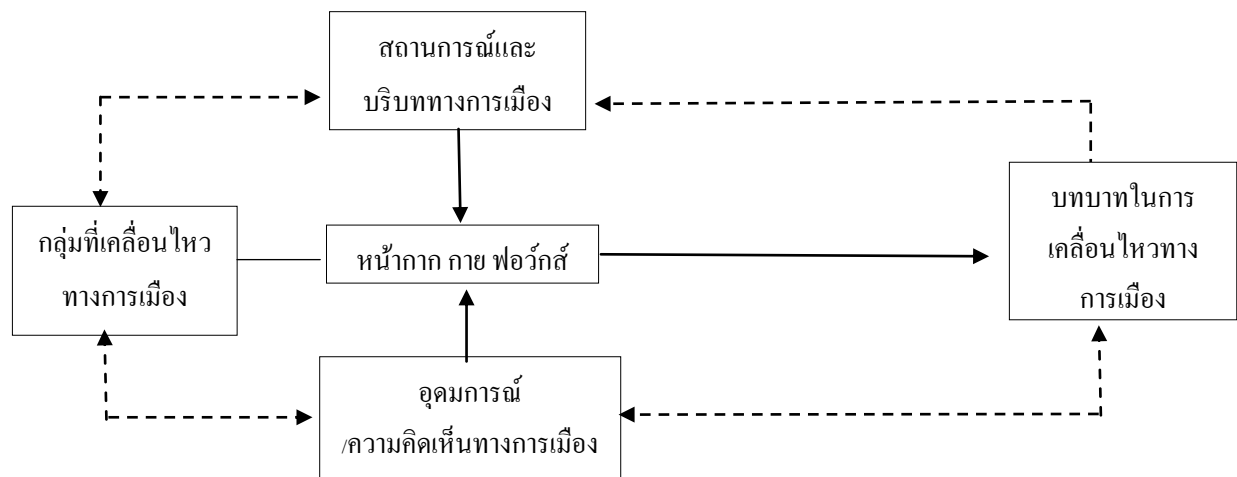
5) เครื่องมือหรือยุทธวิธี การใช้สัญลักษณ์ก็เป็นอีกแนวทางหนึ่งในยุทธวิธีการต่อสู้เรียกร้องอย่างสันติ ผ่านสัญลักษณ์ที่มีความแปลกตาแต่แฝงไปด้วยนัยยะสำคัญมากมายที่ทางกลุ่มใช้เป็นการต่อสู้เชิงสัญลักษณ์ (ศุภิกานต์ วทาทิยาภรณ์, 2553, น.152)

2.แนวคิดเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวทางการเมือง การต่อสู้ เรียกร้องให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองหรือความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับประชาชนกลุ่มต่างๆจนเป็นเหตุให้มีการรวมตัวและออกมาเคลื่อนไหวทางการเมือง มีลักษณะเป็นกระบวนการและต้องอาศัยยุทธวิธีต่างๆ สำหรับแนวคิดในการวิเคราะห์ขบวนการเคลื่อนไหวมีหลายลักษณะและถูกพัฒนาให้เหมาะสมกับการเคลื่อนไหวใหม่ๆ เช่น ทฤษฎีพฤติกรรมกรรวมหมู่มองว่าความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและโครงสร้างทำให้การรวมหมู่ ส่วนทฤษฎีระดมทรัพยากรอธิบายเพิ่มในเรื่องของเงื่อนไขด้านองค์การการเคลื่อนไหวและเงื่อนไขภายในของขบวนการทางสังคม ส่วนทฤษฎีกระบวนการทางการเมืองได้ขยายแง่มุมเพิ่มเติมและให้ความสำคัญกับมิติด้านการเมืองและมิติเชิงสถาบัน (ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2552, น.119) และทฤษฎีขบวนการทางสังคมแบบใหม่ มาจากความเชื่อของนักทฤษฎี ว่าความขัดแย้งในสังคมสมัยใหม่และยุคหลังอุตสาหกรรมมีความซับซ้อนมากขึ้นและพยายามวิเคราะห์ถึงที่มาของ อัตลักษณ์ร่วม เช่น ชาติพันธ์ เพศภาวะ เพศวิถี (มณีนัย ทองอยู่, 2557, น.142-143)

นอกจากการวิเคราะห์ขบวนการเคลื่อนไหวตามแนวทางต่างๆแล้ว ประภาส ปิ่นตบแต่ง (2552, น.171)ได้กล่าวถึงยุทธวิธีในการเคลื่อนไหวในหลายลักษณะด้วยกัน เช่น ยุทธวิธีตามช่องระบบการเมืองมีลักษณะตรงข้ามกับวิธีการใช้ความรุนแรงที่ปราศจากความเสี่ยงหรืออันตรายแต่ขาดพลังในการดึงดูดความสนใจ ส่วนยุทธวิธีการขัดขวาง ทำลายระบบการเมืองปกติ สามารถดึงเอาผู้มีอำนาจทางการเมืองหรือชนชั้นนำให้ต้องเข้ามาดำเนินงานอย่างใดอย่างหนึ่งแต่จ่ายต่อการนำไปสู่ความรุนแรงและมีความไม่แน่นอนสูง และยุทธวิธีการใช้ความรุนแรงเป็นวิธีที่เหมาะสมกับกลุ่มขนาดเล็กและมีทรัพยากรน้อยแต่นักเคลื่อนไหวมีความกล้าหาญและทุ่มเทสูงรวมทั้งเสี่ยงต่อความเสียหายแก่ตนเองและขบวนการ

กรอบแนวคิดในการศึกษา

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการศึกษา

ผลการศึกษา

จากการรวบรวมข้อมูล ด้วยการวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง พบว่า หน้ากาก กาย ฟอว์กส์ มีบทบาทในการเคลื่อนไหวทางการเมืองดังนี้

1) การสวมหน้ากากเพื่อปกปิดและไม่แสดงตัวตน เป็นบทบาทที่มาจากคุณสมบัติเฉพาะของสัญลักษณ์ ซึ่งลักษณะของหน้ากากขาว หรือ หน้า กาย ฟอว์กส์ เป็นสัญลักษณ์ประเภทวัตถุที่ใช้สำหรับการสวมใส่คลุมใบหน้า เมื่อถูกนำมาใช้ในการเคลื่อนไหวทางการเมืองประโยชน์ในลักษณะดังกล่าวก็ยังคงมีความสำคัญระหว่างการชุมนุม โดยจากการเคลื่อนไหวในการต่อต้านฝ่ายรัฐบาลถือว่าเป็นฝ่ายคู่ขัดแย้งที่มีอำนาจมากกว่า ทำให้ผู้เข้าร่วมชุมนุมบางส่วนเกรงกลัวกับผลกระทบจากการแสดงออกทางการเมืองของตน แต่ขณะเดียวกันก็ต้องการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วย การสวมหน้ากากจึงเป็นแนวทางที่สามารถแสดงออกทางการเมืองได้และไม่วิตกกังวลกับผลกระทบที่จะเกิดขึ้น

...หน้ากากใช้ปิดบังรูปหน้าตัวเองเพราะว่าบางคนเป็นนักธุรกิจใหญ่ๆ เค้าไม่ได้เสนอตัวว่าเค้ามาต่อต้านแต่เค้าต่อต้านอยู่ ที่เราเคลื่อนไหวกันอยู่ แต่ว่าไม่เคยออกมา แต่ครั้งนี้ ครั้งหน้ากากขาว เค้าได้ออกมา..

(ผู้ชุมนุม G, สัมภาษณ์, 28 ธ.ค.2559)

“ เหมือนกับบางคนต้องการจะปิดบังตัวเอง ไม่อยากให้ใครรู้ว่า เอ้อ!!ตอนนี้ฉันจะไปต่อต้านใครสักคนหนึ่ง ฉันไม่อยากให้ใครเห็นหน้านะทุกคนใส่หน้ากากขาวเหมือนกันหมดทุกคนเลยต่อไปนี้ ฝ่ายบ้านเมืองจะจับเราไม่ได้ จำเราไม่ได้ ...

(ผู้ชุมนุม E, สัมภาษณ์, 5 ธ.ค.2559)

2) การเป็นสินค้า นอกจากการใช้สอยเบื้องต้นแล้ว หน้ากากยังถูกแปลงเป็นสินค้าที่มีมูลค่า แลกเปลี่ยนโดยใช้เงินเป็นตัวกลาง สำหรับบทบาทในการเป็นสินค้าสามารถแบ่งเป็น 2 ลักษณะคือ

2.1) สินค้าทั่วไป เป็นการซื้อขาย หน้ากากกาย ฟอว์กส์ ตามท้องตลาด ถ้าจากการซื้อขาย ดังกล่าวก็จะเป็นของผู้ขาย มีการกำหนดราคาตามกลไกการตลาด

2.2) สินค้าสำหรับการระดมทุน มีการนำรายได้จากการขายหน้ากากไปใช้ในการเคลื่อนไหว บางครั้งจะไม่ได้กำหนดราคาที่แน่นอนหรือหวังกำไร ซึ่งราคาจะขึ้นอยู่กับแรงศรัทธาและกำลังของแต่ละคน

.....จะสั่งหน้ากากกันทีละเป็นร้อย พอสั่งกันทีละเป็นร้อย ก็จะมีขายตาม สะพานเหล็ก เขียวราช พอรู้ว่าเริ่มมีคนซื้อ ทีนี้ก็ออกมาขายกันเต็มไปหมด แล้วราคาก็ตกลงมาเหลือแค่อันละ 10 บาท”

(ตัวแทนกลุ่ม V For Thailand และนักวิชาการ : D, สัมภาษณ์, 10 ธ.ค.2559)

...ซื้อหน้ากากแล้วก็เอาไปขาย ขายแล้วเราก็ได้เงินมา มีส่วนต่างเล็กๆน้อยๆเราก็เอามาใช้จ่ายในการ ชุมนุม เช่น ค่าเครื่องเสียง ค่าน้ำมันรถ...

(ผู้ชุมนุม L, สัมภาษณ์, 28 ก.ย.2559)

3) การมอบให้กับบุคคลอื่นหรือนำไปแจก การนำสัญลักษณ์หน้ากาก กาย ฟอว์กส์ เพื่อแจก ให้แก่ผู้ร่วมชุมนุมหรือมอบให้บุคคลต่างๆ โดยการใช้สัญลักษณ์เป็นสื่อกลางหรือการให้ของขวัญ ผู้ชุมนุมบางคนซื้อหน้ากากจำนวนหลายร้อยชิ้นหรือทำหน้ากากเองเพื่อแจกให้แก่ผู้ร่วมชุมนุมฟรี

...ได้ทำหน้ากากไว้ มีบางคนมารับ ก็บอกเขาว่า ห้ามรับเอาไปขายนะเพราะว่านี่แจก รับแล้วต้องใส่เลย เตรียมยางไว้ให้เสร็จเรียบร้อยแล้ว...

(ตัวแทนกลุ่ม V For Thailand: C, สัมภาษณ์, 10 พ.ย.2559)

4) แสดงสถานะทางสังคม เป็นการใช้สัญลักษณ์ สิ่งของ เครื่องใช้ เป็นตัวกลางบ่งบอกตัวตน ซึ่งกลุ่มหน้ากากขาว หรือกลุ่ม V For Thailand ถูกมองจากสังคมและสื่อมวลชนว่าเป็น กลุ่มที่มีฐานะ มีการศึกษาดี ซึ่งเป็นการแบ่งสถานะโดยมีสัญลักษณ์ทางการเมืองของกลุ่มเข้าไปมีส่วนในการสื่อ ความหมาย ทำให้นอกจากใช้สัญลักษณ์แสดงจุดยืนทางการเมืองแล้วยังทำให้รู้สึกว่าคุณแตกต่าง จากฝ่ายตรงข้าม

...กลุ่ม V For Thailand มาจากทาง Facebook แล้วก็มีการนัดไปเจอกันที่ Central World ส่วนใหญ่ เป็นชนชั้นกลาง เป็นคนมีความรู้ ทั้งนั้นที่มารวมตัวกัน...

(ผู้ชุมนุม F, สัมภาษณ์)

5) ความสวยงาม เป็นบทบาททางด้านสุนทรีย์ จะเห็นได้จากการสร้างกระแสดูความสนใจในความแปลกใหม่ของอุปกรณ์การชุมนุม บางคนรู้สึกชื่นชอบและสนุกสนานมากกว่าการชุมนุมทั่วไปหรือบางคนนำหน้ากาก ภาย พอร์กส์ มา ตกแต่งเพิ่มเติมตามความชอบหรือการนำหน้ากากแฟนซีมาใช้แทน ทำให้ช่วงที่มีการเคลื่อนไหวมีการนำหน้ากากหลายแบบมาใช้ในพื้นที่การชุมนุม

...หน้ากากก็เป็นแฟชั่น ก็เหมือนคุณทำเสื้อ *create* ยังไง ขยายยังงี้

.....ใช้ศิลปะดึงดูดคนด้วย นอกจากจะเป็นเพลงเป็นกวีแล้วเนี่ย

หลายๆก็ออกมาในเชิงนี้ เชิงของการเป็นส่วนหนึ่งของเครื่องแต่งตัว ที่จะมัดใจกัน...

(นักการเมือง A , สัมภาษณ์, 16 ก.ย.2559)

6) ระลึกถึงเหตุการณ์ การนำหน้ากากขาวหรือหน้ากาก ภาย พอร์กส์ มาเป็นสัญลักษณ์ของกลุ่มและถูกนำไปใช้ในกิจกรรมต่างๆระหว่างการเคลื่อนไหว จนเรียกการเคลื่อนไหวในครั้งนี้ว่า กลุ่มหน้ากากขาว หรือมือบหน้ากากขาว ทำให้เรื่องราวและเหตุการณ์การเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาดังกล่าวถูกแทนด้วยสัญลักษณ์หน้ากากและสร้างการจดจำผ่านสัญลักษณ์ ที่เปรียบเสมือนตัวแทนของเหตุการณ์

หน้ากากขาวทำให้เรานึกถึงครั้งหนึ่งในชีวิตของเรา ว่าเรามีเหตุการณ์ที่เอาหน้ากากขาวที่พวกเด็กเล่นใส่เนี่ยแหละ เอามาใช้เป็นสัญลักษณ์การเมือง...

(ผู้ชุมนุม L , สัมภาษณ์, 28 ก.ย.2559)

7) สะท้อนสถานการณ์ที่เกิดขึ้น การเลือกใช้สัญลักษณ์ของกลุ่มนั้น ต้องสอดคล้องกับสถานการณ์ และสามารถสื่อสารประเด็นในการเคลื่อนไหวได้เป็นอย่างดี เมื่อมีการนำหน้ากาก ภาย พอร์กส์ มาใช้กับการเมืองของไทยจึงเป็นการสะท้อนปัญหาทางการเมืองเชื่อมโยงกับการใช้หน้ากาก ภาย พอร์กส์ ในการต่อต้านรัฐบาลของต่างประเทศและเรื่องราวในภาพยนตร์ นอกจากนี้วิธีการใช้สัญลักษณ์ด้วยการสวมหน้ากากคลุมใบหน้ายังสื่อถึงสถานการณ์ทางการเมืองในขณะนั้น เช่นความรู้สึกของผู้คนที่เกิดเกรงกลัวอิทธิพลหรือผลกระทบต่างๆและเกิดความรู้สึกไม่ปลอดภัย

...มันวัดเลย ถ้าคนไม่กล้าเปิดหน้ากาก ต้องใส่หน้ากาก แสดงว่าสังคมนั้นเนี่ย อยู่ในภายใต้

การปกครองโดยอิทธิพลสูงมากจนคนไม่กล้าเปิดตัว สังคมที่ไม่ได้ใช้อุปกรณ์หน้ากาก

ความรู้สึกของประชาชนในการแสดงออก ผ่านการประท้วง ในกิจกรรมการประท้วงมันวัดได้...

(นักการเมือง A , สัมภาษณ์, 16 ก.ย.2559)

8) อัตลักษณ์ของกลุ่ม เมื่อมีการรวมกลุ่มกันเพื่อเคลื่อนไหว การกำหนดสัญลักษณ์เป็นตัวแทนของกลุ่มมีความสำคัญอย่างยิ่งในการบรรจุความหมายหรือแก่นแท้ของกลุ่มและถูกนำไปใช้ผ่านกิจกรรมต่างๆ โดยบทบาทการเป็นอัตลักษณ์สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการเคลื่อนไหวต่างๆ เช่น

8.1) ตัวแทนความคิดและอุดมการณ์ทางการเมือง เมื่อมีการใช้ หน้ากาก กาย ฟอกส์ เป็นอัตลักษณ์ของกลุ่ม สัญลักษณ์ดังกล่าวจึงเป็นทั้งสื่อและสารแทนอุดมการณ์ทางการเมือง นอกจากนี้การโต้ตอบของฝ่ายตรงข้ามยังมีการแสดงออกในการทำลายอุดมการณ์ทางการเมืองผ่านสัญลักษณ์ของกลุ่ม เช่น กลุ่มคนเสื้อแดงได้เผาสัญลักษณ์หน้ากาก กาย ฟอว์กส์ เป็นต้น

8.2) ถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึก การนำสัญลักษณ์หน้ากาก กาย ฟอว์กส์ ไปใช้ในกิจกรรมต่างๆของกลุ่มในการต่อต้านรัฐบาล เช่น การเดินขบวนและการรวมตัวชุมนุมตามสถานที่ต่างๆ หน้ากาก กาย ฟอว์กส์ จึงเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกที่มีต่อฝ่ายตรงข้ามหรือสถานการณ์ทางการเมืองในขณะนั้น

8.3) แสดงถึงศักยภาพของกลุ่ม หน้ากากกาย ฟอว์กส์ มีลักษณะการรับรู้ผ่านวิธีการมองเห็น ดังนั้นการแสดงออกเพื่อสร้างพลังจะมาจากปริมาณหรือจำนวนคนที่เข้าร่วมกลายเป็นกลุ่มก้อนที่ขยายตัวออกไป เพื่อทำให้เกิดพลังในการเคลื่อนไหวและกดดันฝ่ายตรงข้าม

8.4) สร้างความสนใจ การนำหน้ากาก กาย ฟอกส์ มาเป็นสัญลักษณ์ในการเคลื่อนไหว นับว่าได้รับความสนใจอย่างมากจากประชาชน และสื่อมวลชนต่างๆ ซึ่งถือเป็นเรื่องแปลกใหม่สำหรับการเมืองไทย โดยมีการวิพากษ์วิจารณ์ทั้งในแง่บวกและแง่ลบ รวมทั้งการเขียนบทความ การนำเสนอข่าวการเคลื่อนไหวของกลุ่มอย่างต่อเนื่อง

8.5) การกระตุ้นและโน้มน้าวใจ มีการใช้หน้ากาก กาย ฟอกส์ ในการปลุกกระตุ้นและโน้มน้าวใจตั้งแต่ระยะเริ่มแรก จากการใช้สื่อสังคมออนไลน์ก่อนจะมีการออกมารวมตัวกันบนท้องถนน โดยได้มีการรณรงค์เปลี่ยนรูปโปรไฟล์ใน Facebook ร่วมกัน ซึ่งเป็นการกระตุ้นและปลุกพลังให้ผู้ที่มีแนวคิดทางการเมืองเช่นเดียวกันมาแสดงออกผ่านสัญลักษณ์ร่วมกัน

8.6) สร้างการมีส่วนร่วมและการแสดงตัวตน เป็นบทบาทระดับบุคคลในการแสดงออกถึงการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มผ่านสัญลักษณ์หน้ากาก กาย ฟอกส์

8.7) แสดงถึงความเป็นพวกเดียวกันและอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นการสื่อสารระหว่างสมาชิกของกลุ่มในการเห็นพ้องต้องกัน สนับสนุนซึ่งการและกัน สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยมีสัญลักษณ์เป็นสื่อกลาง

...ตอนนั้นเป็นกระแสหน้ากากขาว คนที่ชุมนุมต้องมีหน้ากากขาวอยู่ในมือ อย่างน้อยต้องถือไว้ในมือ เพราะต้องการความเป็นเอกลักษณ์ในการชุมนุม...

(ผู้ชุมนุม K , สัมภาษณ์ , 13 ก.ย.2560)

...หน้ากากขาว มีประโยชน์ครับ จะได้ว่า พวกนี้ พวกต่อต้านเรื่องคอร์รัปชัน พวกนี้ต่อต้านเรื่องลบล้างสถาบัน อะไรทำนองนี้ จะได้เป็นเอกลักษณ์ คือพีโดยนัยชอบต่อต้านสิ่งที่ไม่ถูกต้อง แต่ถ้าออกไปคนเดียวไม่มีสัญลักษณ์อะไรเลยเนี่ย มันก็ทำยาก...

(ผู้ชุมนุม L , สัมภาษณ์ , 28 ก.ย.2559)

...สัญลักษณ์ทำให้คนที่ไม่เห็นด้วยได้มีโอกาสลุกขึ้นมาแสดงตัวตนโดยผ่านสัญลักษณ์หน้ากากขาว
ต้องการมีส่วนร่วมในกระบวนการต่อสู้ ซึ่งเรามีอยู่แล้ว การใช้สัญลักษณ์บ่งบอกถึงการเป็นพวก...

(ผู้ชุมนุม I , สัมภาษณ์, 16 มี.ค. 2560)

...เราจะใช้พรางใบหนาและเป็นจุดเด่นให้คนหันมามองว่าตรงนี้มีกลุ่มหน้ากากขาวออกมาเคลื่อนไหว
ต่อต้าน เค้าจะได้ออกมาช่วยกันหลายคน...

(ผู้ชุมนุม H , สัมภาษณ์, 7 ก.ย.2560)

...ในขณะที่ บางคนเค้าก็ว่า มันต่อต้าน 10 - 20 คน ไม่ได้เรื่อง
แต่ที่จริงมันมีเยอะกว่านั้น เราไม่สามารถจะเอาอะไรชี้ได้นั่นคือคนของเรา
แต่พอมีหน้ากากขาวมาโอ้!! 200,300 มันก็มีไม่ว่าดูสิมีกี่คนโอ้!!หน้ากากเต็มไปหมด....
(ผู้ชุมนุม J, สัมภาษณ์ , 10 ก.ย.2559)

9) วิธีการและอุปกรณ์ในการเคลื่อนไหว สำหรับการใช้อนุสัญญานหน้ากากกาย พอร์กส์ ใน
การต่อต้านรัฐบาลนับว่าเป็นทั้งวิธีการและอุปกรณ์ในการเคลื่อนไหวอย่างหนึ่งที่เป็นสื่อกลางของการ
แสดงออกและตัวแทนของอุดมการณ์ทางการเมือง ซึ่งวิธีการสวมหน้ากากยังสอดคล้องแนวทางการ
เคลื่อนไหว เช่น ไม่มีแกนนำ มีการเคลื่อนไหวที่เน้นความสงบ สันติ และไม่รุนแรง ในลักษณะของ
Flash mob ซึ่งแตกต่างจากการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯในอดีตและกลุ่ม กปปส. โดยกลุ่ม V
for Thailand จะรวมตัวกันใส่หน้ากากกาย พอร์กส์ ร่วมกัน ร้องเพลงชาติ เพลงสรรเสริญพระบารมี
อ่านแถลงการณ์ และสลายตัวเมื่อเสร็จกิจกรรม ไม่มีการปักค้ำคั้นหรือยึดสถานที่สำคัญต่างๆ

...ถึงเวลานัดปู้บ เรารวมตัวแล้วกลับบ้าน ไม่มีค้ำคั้น เอกลักษณ์ของการชุมนุมหน้ากากขาว
ไม่มีการปักหลักค้ำคั้นของเรานัดเจอกันบ่อย 3โมงครึ่ง-4 โมงครึ่งไปถึงหน้าหอศิลป์ เคารพธงชาติ
เสร็จเรียบร้อย สรรเสริญพระบารมี เรียบร้อย แยกย้ายกันกลับบ้าน เป็นแบบนี้ตลอด
เป็นการชุมนุมที่ สงบ อหิงสา มีเวลาชัดเจน สี่โมงเจอกัน หกโมงกลับบ้าน จบ...

(ตัวแทนกลุ่ม V For Thailand: C, สัมภาษณ์, 10 พ.ย.2559)

... เราจะพกหน้ากากไปก่อน ใส่กระเป๋าไป ทุกอย่างพกไปหมด เราไม่ใส่หุรอก
ถึงเวลาใช้ เวลาเดิน เราถึงจะใส่ ตอนนั้นก็ต้องเก็บเครื่องมือ ก็ต้องเก็บทุกอย่างไว้ในกระเป๋า
เราไม่ได้เอามาโชว์นะกะะ พอเข้าชุมนุมเราถึงจะแต่งตัว ...

(ผู้ชุมนุม F , สัมภาษณ์, 2พ.ค.2560)

10) **ความเป็นสากล** หน้ากากกาย ฟอว์กส์ มีที่มาจากต่างประเทศทั้งในเรื่องราวด้านประวัติศาสตร์ของประเทศอังกฤษและการนำเค้าโครงจากเรื่องราวดังกล่าวมาสร้างเป็นนวนิยายการ์ตูน และภาพยนตร์ V for Vendetta เพฆฆฆาตหน้ากากพญายม ที่ถูกเผยแพร่ไปทั่วโลก รวมทั้งการนำมาใช้ในการเคลื่อนไหวทางการเมืองในเหตุการณ์สำคัญ เช่น Arab Spring และ Occupy Wall Street นอกจากนี้ยังมีใช้ในการต่อต้านรัฐบาลในประเทศต่างๆ ดังนั้นเมื่อมีการนำสัญลักษณ์ดังกล่าวมาใช้ในการเคลื่อนไหวทางการเมืองของไทยทำให้สามารถสื่อสารปัญหาสถานการณ์ทางการเมืองของไทยกับต่างชาติได้ง่ายขึ้น ซึ่งในระดับสากลนับว่าเป็นประเด็นสำคัญในการสร้างความเข้าใจและทำที่ต่อสถานการณ์ดังกล่าว รวมทั้งเป็นส่วนหนึ่ง ที่สร้างความชอบธรรมและได้เปรียบกว่าฝ่ายตรงข้าม โดยการนำมาใช้ในการเมืองไทยจะสอดคล้องกับแนวคิดหรืออุดมการณ์จากทั้งเรื่องราวในภาพยนตร์และการเคลื่อนไหวในต่างประเทศ ในประเด็นของการต่อต้านรัฐบาลที่มีลักษณะเผด็จการ ปัญหาทุจริตคอร์รัปชัน เป็นต้น

...หน้ากากขาวเป็นสัญลักษณ์ที่บอกทางสากลว่ามีคนไทยกลุ่มหนึ่งแสดงความไม่พอใจ
กับบุคคลที่บริหารอยู่....

(นักการเมือง B, สัมภาษณ์, 10 พ.ย.2559)

...หน้ากากขาวต้องการต่อต้านรัฐบาล ขบวนการทุจริตคอร์รัปชัน ผู้รับสารคือฝ่ายรัฐบาล...

(ผู้ชุมนุม K , สัมภาษณ์, 13 ก.ย.2560)

การสรุปและอภิปรายผล

จากผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับบทบาทของหน้ากาก กาย ฟอว์กส์ จะเห็นได้ว่า สัญลักษณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการผสมผสานทั้งความเป็นสัญลักษณ์และบริบททางการเมือง ซึ่งเมื่อพิจารณาจากที่มาของหน้ากากกาย ฟอว์กส์ ที่ใช้ในการชุมนุมประท้วง เป็นลิขสิทธิ์ของบริษัท Time Warner ออกแบบของ เดวิด ลอยด์ ในหนังสือการ์ตูนเรื่อง V For Vendetta จากนั้นถูกนำมาสร้างเป็นภาพยนตร์ที่มีตัวแสดงใส่หน้ากาก กาย ฟอว์กส์ นำขบวนการล้มรัฐบาลเผด็จการอังกฤษ ต่อมาได้มีการใช้หน้ากากดังกล่าวในการประท้วงหลายเหตุการณ์ด้วยกัน เช่น กลุ่ม Hacktivist , กลุ่ม Occupy Wall Street และการประท้วงรัฐบาลของนักศึกษาอินเดีย เป็นต้น (สมเกียรติ อ่อนวิมล, 2556, น.74)

เมื่อวิเคราะห์ตามแนวคิดเรื่องสัญลักษณ์ของSaussure ที่แบ่งเป็นสัญลักษณ์ออกเป็น2ส่วนคือตัวหมาย (signifier) แทนเสียง-ภาพ และสิ่งที่ถูกหมาย (signified) แทนความคิด (ธีระยุทธ บุญมี, 2551, น.64-65) เช่นเดียวกับ หน้ากากกาย ฟอว์กส์ ที่มี รูปสัญลักษณ์ คือ ตัวหน้ากาก (signifier) และความหมายสัญลักษณ์ (signified) คือเรื่องราวความเป็นมาของหน้ากาก ดังนั้นการใช้สัญลักษณ์ดังกล่าวจึงไม่ต้องออกแบบใหม่หรือสร้างความหมายใหม่ แต่เป็นการหยิบฉวยสัญลักษณ์เดิมมาใช้ จะเห็นได้ว่ามีหลายประเทศได้ใช้หน้ากาก กาย ฟอว์กส์ ในการเคลื่อนไหวทางการเมือง แม้ว่าจะมีความแตกต่าง

กันทาง วัฒนธรรม ภาษา และการเมืองการปกครอง ทั้งนี้เนื่องจากหน้ากาก กาย พอร์วีส มีลักษณะ เป็น วัฒนธรรมประชานิยม (Popular culture) คือเป็นวัฒนธรรมที่คนส่วนใหญ่ชื่นชอบ มีความร่วมสมัยอยู่ในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง เช่น ละคร เพลงป๊อป(สมสุข หินวิมาน,2554, น.414) โดยผ่านรูปแบบ สื่อภาพยนตร์ฮอลลีวูด เรื่อง V For Vendetta ที่ถูกเผยแพร่ทั่วโลก ทำให้ หน้ากาก กาย พอร์วีส เป็นที่รู้จักเช่นเดียวกับหน้ากาก Superman และ Spider Man แต่หน้ากาก กาย พอร์วีส (signifier) มีจุดเด่นที่สามารถนำความหมายเรื่องการต่อต้านรัฐบาลในภาพยนตร์(signified) มาใช้ในการชุมนุมทางการเมืองในพื้นที่จริงได้ จากปัจจัยดังกล่าวจึงทำให้ หน้ากาก กาย พอร์วีส ถูกหยิบยกมาเป็น สัญลักษณ์ต่อต้านรัฐบาลในหลายประเทศ สำหรับประเทศไทย แทนที่จะใช้หน้ากากแบบวัฒนธรรม ไทย เช่น โขน ผีตาโขน หรือหน้ากากอินทรีแดง ที่ดูเหมือนจะเหมาะกับบริบทของไทยมากกว่า ทั้งนี้ เพราะว่าส่วนหนึ่งมาจากอิทธิพลของวัฒนธรรมประชานิยมผ่านสื่อภาพยนตร์และต่อเนื่องมาสู่ สัญลักษณ์ทางการเมืองทำให้ง่ายต่อการสร้างความเข้าใจและยังเป็นการขยายขอบเขตการสื่อสารโดยใช้สัญลักษณ์เป็นสื่อกลาง ซึ่งจะเห็นได้จากผลการศึกษาครั้งนี้พบว่า หน้ากาก กาย พอร์วีส มีบทบาท ความเป็นสากล สามารถสื่อสารประเด็นปัญหาทางการเมืองกับสังคมโลกได้ เช่น การนำเสนอข่าวการ สวมหน้ากาก กาย พอร์วีส ในเหตุการณ์ชุมนุมประท้วงของไทย ผ่านสื่อต่างๆทั่วโลก สัญลักษณ์ หน้ากาก กาย พอร์วีส ก็จะเป็นตัวแทนของปัญหาต่างๆและสร้างความชอบธรรมในการเคลื่อนไหวของกลุ่ม แม้ว่าจะต่างภาษา ต่างวัฒนธรรม กันก็ตาม

จากผลการศึกษา ยังพบว่า หน้ากาก กาย พอร์วีส เป็นสัญลักษณ์ประเภวัตถุที่แตกต่างจาก สัญลักษณ์ทางการเมืองในอดีต เช่น ธงชาติ มือตบ สีเสื้อ อย่างเช่น การนำธงชาติมาดัดแปลงนั้นอยู่ภายใต้ข้อจำกัดทั้งทางกฎหมายและความถูกต้องเหมาะสม ซึ่งสัญลักษณ์แต่ละแบบมีข้อจำกัดต่างกัน ออกไป เช่น เป็นตัวแทนของอุดมการณ์ได้แต่ไม่สามารถใช้สอยระหว่างการชุมนุมได้ หรือเป็นตัวแทน อุดมการณ์ได้และใช้สอยระหว่างการชุมนุมได้ แต่ไม่สามารถสร้างกระแสความสนใจหรือสื่อความเป็น สากลได้เหมือนกับหน้ากาก กาย พอร์วีส จากจุดเด่นของตัวสัญลักษณ์จึงสามารถนำไปใช้เป็นวิธีการ เคลื่อนไหวต่างๆ ตั้งแต่การรวมกลุ่มหรือรวมหมู่ ด้วยการณรงค์ให้เปลี่ยนรูปโปรไฟล์ ใน Facebook เป็นหน้ากาก กาย พอร์วีส จากนั้นมีการนัดหมายรวมตัวชุมนุมกันในพื้นที่จริงด้วยการสวมหน้ากาก กาย พอร์วีส เพื่อแสดงจุดยืนทางการเมืองและเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่ม ทำให้กระแสการต่อต้านรัฐบาล ขยายวงกว้างออกไป ซึ่งมีหลายกลุ่มที่ไม่พอใจรัฐบาล ได้ใช้หน้ากาก กาย พอร์วีส ร่วมเคลื่อนไหวโดย มีกลุ่มหลักคือ กลุ่ม V for Thailand และในระหว่างการเคลื่อนไหวได้มีการระดมทุนจากการขาย หน้ากาก จากบทบาทของหน้ากาก กาย พอร์วีส สะท้อนให้เห็นว่าสัญลักษณ์ที่สามารถนำมาใช้ในการ ระดมทรัพยากรทั้งคนและเงินได้ จะเป็นสัญลักษณ์ที่มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการขับเคลื่อน ของขบวนการ รวมทั้งการผสมผสานปัจจัยอื่นๆเข้ากับเรื่องของการเมืองเป็นยุทธวิธีสำคัญอีกประการ หนึ่งในการส่งเสริมแนวทางการเคลื่อนไหวของกลุ่ม

ข้อเสนอแนะ

1) ในการเคลื่อนไหวทางการเมืองมีหลายกลุ่มที่ใช้หน้ากาก กาย ฟอว์กส์ เป็นสัญลักษณ์ ดังนั้นการศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างของกลุ่มต่างๆจึงเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่มีประโยชน์ในการศึกษาครั้งต่อไป

2) จากการศึกษาครั้งนี้พบว่าสัญลักษณ์ทางการเมืองประเภทวัตถุสามารถบอกเล่าเรื่องราวสำคัญได้แต่ยังมีการศึกษาวิจัยน้อย การศึกษาครั้งต่อไปเกี่ยวกับสัญลักษณ์ประเภทวัตถุอื่นๆจึงเป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆได้

บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพและสมสุข หินวิมาน. (2551). *สายธารแห่งนักคิดทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองกับสื่อสารศึกษา*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2552). *การวิเคราะห์สื่อ: แนวคิดและเทคนิค*. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2554). *กลุ่มทฤษฎีว่าด้วยเนื้อหา/สารและความหมาย ในประมวลสาระชุดวิชาปรัชญานิเทศศาสตร์และทฤษฎีการสื่อสาร หน่วยที่ 12*. นนทบุรี : สำนักพิมพ์สุโขทัยธรรมิกราช.
- กาญจนา แก้วเทพ สุชาดา พงศ์กิตติวิบูลย์ และทิพย์พฐ กฤษสุนทร. (2554). *สื่อพื้นบ้านศึกษาในสายตานิเทศศาสตร์. สื่อพื้นบ้านศึกษาในสายตานิเทศศาสตร์*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์.
- ชนิดา พรหมพยัคฆ์. (2543). *ธงไตรรงค์กับการสร้างอุดมการณ์รัฐไทย พ.ศ.2459-2520*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชาติรี ประกิตนันทการ. (2558). *สถาปัตยกรรมไทยหลังรัฐประหาร 19 กันยา 49*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อ่าน.
- มานิตย์ นวลละออ. (2540). *การเมืองยุคสัญลักษณ์รัฐไทย*. กรุงเทพฯ: บริษัท รุ่งเรืองรัตนพรินติ้ง จำกัด.
- ศุจิกันต์ วาทิยาภรณ์. (2553). *สินค้าสัญลักษณ์ในพื้นที่เคลื่อนไหวทางการเมือง: ศึกษากรณีตลาดสินค้ากลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย.วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*.
- ศรัณยู หมั่นทรัพย์. (2558). *บทเรียนการเมืองภาคประชาชนของเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออก*. *สถาบันพระปกเกล้า*, 13(3), 104.
- สมสุข หินวิมาน. (2554). *ทฤษฎีสำนักรับวัฒนธรรมศึกษา ในประมวลสาระชุดวิชาปรัชญานิเทศศาสตร์และทฤษฎีการสื่อสาร หน่วยที่ 13*. นนทบุรี : สำนักพิมพ์สุโขทัยธรรมิกราช.

สมชัย ภัทรธนานันท์ . (2559). ทฤษฎีขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมและการประท้วงทางการเมือง.

กรุงเทพ: สำนักพิมพ์ อินทนิล.

สุนทร คุณชัยมั่ง. (2555). *โลกไซเบอร์กับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่ ของไทย* (พ.ศ.

2549 – 2554). วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต.สาขาวิชาการพัฒนารัฐบาล บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.

สมเกียรติ อ่อนวิมล. (2556). *ประวัติศาสตร์หน้าปกขาว*. นิตยสาร *Esquire*, 19(7), 76.

ประภาส ปิ่นตบแต่ง. (2552). *กรอบการวิเคราะห์การเมืองแบบทฤษฎีขบวนการทางสังคม*. กรุงเทพฯ :

โครงการผลิตตำราและเอกสารการสอน คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มณีนัย ทองอยู่. (2557). *แนวคิดทฤษฎีสังคมวิทยาว่าด้วยขบวนการทางสังคม*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วน

จำกัดโรงพิมพ์คลังนานาวิทยา.

ธีระยุทธ บุญมี. (2551). การปฏิวัติศาสตร์ของไซซูร์ เส้นทางสู่โพสต์โมเดิร์นนิสม์. กรุงเทพฯ:

สำนักพิมพ์วิภาษา.

วลัญช์ สุภากร. (2556). *ปีแห่งการประท้วงเชิง* (29 ธันวาคม 2556). สืบค้นเมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม

2559, จาก <http://www.bangkokbiznews.com/news/detail/552819>

ทีมข่าวการเมืองประชาไท. (3 มิถุนายน 2556). *Timeline: การใช้งานหน้าปกกายฟอว์กส์แบบไทยๆ*.

สืบค้นเมื่อวันที่ 24 มกราคม 2558, จาก <https://prachatai.com/journal/2013/06/47015>

เบื่องลี้กหนุ่ฆานอสาซิงรณการนำหน้าปกขาว. (6 ก.ค. 2556). คมชัดลึก. สืบค้นเมื่อ 7 กรกฎาคม

2559, จาก <http://www.komchadluek.net/news/politic/162742>

เปิดผลศึกษา กลุ่มหน้าปกขาว ซี้ลื้อไม่เข้าใจมิติใหม่การต่อสู้ภาคประชาชน . (15 ส.ค. 2556).

ประชาไท. สืบค้นเมื่อ 7 กรกฎาคม 2559, จาก <https://prachatai.com/journal/2013/08/48200>

48200

เสื้อแดงฉาปนกิจหน้าปกขาว .(16 มิ.ย. 2556). กรุงเทพธุรกิจ. สืบค้นเมื่อ 25 ธันวาคม 2559, จาก

[http:// www.bangkokbiznews.com/news/detail/511570](http://www.bangkokbiznews.com/news/detail/511570)

การสัมภาษณ์

นักการเมือง A .สัมภาษณ์, 16 ก.ย. 2559.

นักการเมือง B. สัมภาษณ์, 10 พ.ย. 2559.

ตัวแทนกลุ่ม V For Thailand C. สัมภาษณ์, 10 พ.ย. 2559.

ตัวแทนกลุ่ม V For Thailand และนักวิชาการ D.สัมภาษณ์, 10 ธ.ค. 2559.

ผู้ชุมนุม E. สัมภาษณ์, 5 ธ.ค. 2559.

ผู้ชุมนุม F. สัมภาษณ์, 2พ.ค. 2560.

ผู้ชุมนุม G. สัมภาษณ์, 28 ธ.ค. 2559.

ผู้ชุมนุม H. สัมภาษณ์, 7 ก.ย. 2560.

ผู้ชุมนุม I. สัมภาษณ์, 16 มี.ค. 2560.

ผู้ชุมนุม J. สัมภาษณ์, 10 ก.ย. 2559.

ผู้ชุมนุม K. สัมภาษณ์, 13 ก.ย. 2560.

ผู้ชุมนุม L. สัมภาษณ์, 28 ก.ย. 2559.